

LUTKOVNA KRITIKA

Cankar od geneze do poslednje sodbe

Silvan Omerzu: Cankar, **Lutkovno gledališče Maribor**, Velika dvorana, premiera 26. marca

Petra Vidali

Cankarjanski oltarni triptih je velik mehanizem za relativno majhen Veliki oder **Lutkovnega gledališča Maribor** in za absolutno mizerne slovenske gledališke razmere, a majhen za kompleksnost, ki jo ponuja: prinese celo (pisateljevo) stvarstvo, od geneze do poslednje sodbe. Sredina se kot tabernakelj odpira za vsakokratne sekvence, levo in desno krilo in vrh pa ostajajo ves čas zasedeni: nad variacijami smrti, šklepetajočimi okostnjaki in vojaškimi bobnarji, bdi in čaka gospod stotnik. Oj ta vojaški boben bo zabobnal šele v zadnjem prizoru, da bodo lahko vojaki v prvi svetovni vojni v pravem ritmu odmarširali pred stotnikovo strojnico, vendar čaka nanje od začetka predstave. Na začetku življenja, na sredi življenja, na njegovem koncu, na njegovem vrhu ni božjega očesa, ki trosi milostne žarke, je gospod stotnik, ki kosi s streli iz strojnice. Ko je opravljeno in še smrt odpoje in odpleše svojo pridigo, iz temnine sveti samo kup belih trupel.

In kje je Cankar? Majhen pred svojim univerzumom. Pisarček ob robu ne piše umetnosti, piše pisma. V teh pismih je najpogosteje res majhen, ker mora kar naprej moledovati in se opravičevati, saj se bližnjih spomni prereditko, pa še to predvsem takrat, ko jih potrebuje. A v isti sapi, v istem odstavku, z roko v roki s tem človekom ponižane nuje je vselej tudi človek, ki verjame vase. Zase pravi, da ima več srca in pameti kot drugi, in svetu se posmehuje vsaj tako kot se svet njemu.

Pisma so postavljena kot postaje Cankarjevega življenja. Z njimi uprizoritev prizore dramaturško ločuje, tematsko napoveduje in povezuje. Prva beseda in večni Ivanov greh je seveda mati. V pismu jo časti kot svetnico in zanjo upa na raj na zemlji, a to ne bo pregnalo njegovih mor: v prvem prizoru s posmrtnimi maskami se mati na parah prebudi, da bi sinu še malo nabijala slabo vest. Zvonec, ki ji v zvoniku končno

odzvoni, pa je hkrati že del drugega prizora iz Cankarjevih mladih let, druge zgodbe o trpinčenju in o močni relaciji med materjo in otrokom – zgodbe o sovi, ki so jo ujeli v kletko in se ob krikih mladiča iz zvonika vso noč do jutra, do smrti zaletava v rešetke. Kombinacija eteričnega, senčnega gledališča in brutalnega, verističnega butanja ter strašnih krikov kmalu po začetku predstave, še sredi počasnega drsenja vanjo, globoko pretrese.

Na naslednji postaji je Cankar že mlad literat, škof Jeglič pa se zgraža nad njegovo nedolžno in mračnjaško Erotiko. V sledečem, najdaljšem prizoru je erotika manj nedolžna, mračnjaštvo pa postane obešenjaštvo. Pohujšanje v dolini šentflorjanski z lutkami ni simbolistična drama o odnosu družbe do umetnika, je res to, za kar je bila poimenovana – farsa. Lutke s spretnimi animatorji lahko precej bolj veselo in manj nerodno kot performerji v drugih gledaliških zvrsteh igrajo pohujšanje. Potem se počasi že bližamo vojni. Najprej se ji približamo s tistimi, ki jih še vojna noče, ker so puklasti, šepavi ali bebavi, in to – da stopimo korak nazaj – zaradi travmatičnih izkušenj iz otroštva. Bebčevo tuljenje Kaj nam pa morejo, če smo vesel' je zloslutna uvertura k muziki vojaških bobnov in plesnega songa smrti.

Predstava Cankar je strnitev, ne pa povzetek Omerzujevega ukvarjanja s Cankarjem. V njej recimo ni Hiše Marije Pomočnice, s katero se je njegova cankarjada začela. Več je elementov iz razstavnih postavitev Cankarja, zlasti tiste v Cankarjevem domu ob stoti obletnici smrti, večina elementov - idejnih zasnov in vizualnih rešitev - pa je novih. Avtor je izbral iz različnih delov Cankarjevega opusa, črtic, drame, pisem, in ustvaril dramaturški lok. Po eni strani izbor potrjuje pregovorno cankarjansko temačnost in težo: v dveh tretjinah prizorov domuje smrt. Toda kombina-

cija in modusi (farsa, absurd, groteska) razpirajo bogastvo odtenkov te črnine in ji tako odvzamejo smrtno pezo.

Likovno in tehnološko plast predstave je mogoče brati kot retrospektivo Omerzujega gledališča. V njej so vse vrste in velikosti prepoznavno njegovih lutk v njegovih barvnih kombinacijah (svetel les, svetel les-bela in črna-rdeča-bela). Podoba je zmeraj v soodvisnosti z vsebino oziroma žanrom, razpon likovnosti pomeni tudi razpon tem in reprezentacij.

Seveda pri takšni strukturi in principu kompilacije vsi deli niso enako močni. Dramaturški lok je smiseln, izbrana besedila ga podpirajo, režija se trudi, vseeno pa ostaja likovnost najboljši element Omerzujeve celostne umetnine. Presežni so neverbalni prizori, v katerih pride do popolnega spoja vizualno/lutkovne in glasbeno/zvočne podobe. Uprizoritve črtic Sova in Gospod stotnik ter farse Pohujšanje v dolini šentflorjanski je treba vpisati v antologijo uprizoritev ali sploh umetnostnih predelav Cankarjevih del.

Čeprav je Omerzu avtor skoraj vsega, je kvantitativno in kvalitativno izjemno pomemben tudi avtorski segment, ki ni njegov – glasba **Vaska Atanasovskega**. Za Cankarjeva pisma je ustvaril pisarjevemu tonu primeren, skoraj hudomušen leitmotiv, glasbena oziroma zvočna podlaga pa močno zaznamuje tudi vse druge prizore. Zlasti izbira in aranžma ljudskih pesmi in njihovo inkorporiranje v podobo in gibanje ustvarijo odlične prizore.

Igralci **Barbara Jamšek, Miha Bezeljak, Uroš Kaurin** in **Gregor Prah** so v tej cankarjanski sestavljanji v različnih vlogah, znotraj Cankarjevega opusa in življenja in znotraj repertoarja performativnih leg. Odlično manipulirajo z vsemi vrstami lutk, govorno pa ostajajo – gotovo skladno s konceptom uprizoritve – relativno nevtralni, nezaznamovani, neekscesni. Razen v Pohujšanju seveda.

Cankar ima oznako 15+. Jamčim, da se starejši od petnajst let ne bodo dolgočasili. Ne vem pa, zakaj ne bi smeli tega videti učenci zadnje triade osnovne šole. Predstava je dober kratek kurz, dobra učna ura Cankarja. Za ritmično nabijanje v Pohujšanju in ritmično pobijanje v Gospodu stotniku

pa jih sploh ne bi smeli prikrajšati.

Presežni so neverbalni prizori, v katerih pride do popolnega spoja vizualno/ lutkovne in glasbeno/zvočne podobe

Ustvarjalci uprizoritve

Režiser in avtor likovne podobe **Silvan Omerzu**

Avtor glasbe **Vasko Atanasovski**

Lutkovna tehnologa **Silvan Omerzu, Žiga Lebar**

Lektorica **Metka Damjan**

Asistentka lektorice **Tjaša Pirnar**

Igralci **Barbara Jamšek, Miha Bezeljak, Uroš Kaurin, Gregor Prah**

Oblikovalec svetlobe **Gregor Dvornik**

Oblikovalec zvoka **Aljaž Fredi Novak, Tadej Špindler**

Izdelovalci lutk **Silvan Omerzu, Žiga Lebar, Iztok Hrga**

Izdelovalci scene in kostumov **Lucijan Jošt, Mitja Pa-**

stirk, Branko Caserman, Mojca Bernjak

Izvajalci zborovskega dela **Mešani pevski zbor KUD Mejnik Šen-**

tilj Alojzij sveti (Vasko Atanasovski), **Oj ta vojaški boben** (ljudska)

Avtorice prispevkov v gledališkem listu **Katarina Klančnik Kocutar,**

Mojca Redjko, dr. Nataša Smolič

Lutkovno gledališče Maribor v koprodukciji s Cankarjevim domom in Umetniškim društvom Konj

Velik Cankarjev univerzum in mali Cankar
Foto: Boštjan Lah

Cankar- pisar Foto: Boštjan Lah

